

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
PREVENTIVA (CONTROL ARQUEOLÒGIC) AL C/ DEL
CARME 2-10, RAMBLA 101-105.

CODI MHCB 068/07

Data de la intervenció: 10 al 18 de Maig de 2007.

Miriam Esqué Ballesta

INDEX

1. INTRODUCCIÓ	4
2. SITUACIÓ GEOGRÀFICA.....	6
3. ANTECEDENTS HISTÒRICS I ARQUEOLÒGICS	7
3.1. El Carrer del Carme i els seus voltants.	10
3.2. Intervencions arqueològiques properes a la zona.	13
4.METODOLOGIA.....	15
5. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS.....	17
6. CONCLUSIONS	19
7. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA	20
8.DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA	21
9.UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES.....	28
10. BIBLIOGRAFIA	30

FITXA TÈCNICA

NOM DEL JACIMENT	C/ del Carme 2-10, Rambla 101-105
UBICACIÓ	Barcelona (Barcelonès)
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ITC)	X: Y: Z:
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	<i>Preventiva terrestre</i>
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i/o excavació
DATES D'INTERVENCIÓ	10 al 18 de Maig de 2007.
EQUIP TÈCNIC	<i>Direcció: Miriam Esqué Ballesta</i>

1. INTRODUCCIÓ

Amb motiu de les obres d'obertura d'una rasa al carrer del Carme 2-10 i Rambla 101-105 de la ciutat de Barcelona amb l'objectiu d'efectuar una canalització per a l'estesa d'una línia subterrània de baixa tensió, per tal de connectar-la a la línia ja establerta, a càrrec de l'empresa **Fecsa/Endesa-Espelsa**, es va dur a terme un actuació arqueològica preventiva (control arqueològic), entre els dies 10 i 18 de Maig de 2007.

Les obres, requerien l'obertura d'una rasa d'uns 80m de llargada aproximadament per 40/50cm d'amplada, amb una profunditat màxima de 60/80cm depenent de l'aparició de serveis que obstaculitzessin la cota necessària. Donada la importància arqueològica i històrica d'aquesta zona es va prendre la decisió d'efectuar un control arqueològic a càrrec de l'empresa **ATICS S.L.**, sota la direcció tècnica de l'arqueòloga **Miriam Esqué Ballesta**, amb l'objectiu d'efectuar un control de les obres a realitzar per tal de detectar, documentar i així realitzar un estudi de les possibles restes conservades al subsòl, amb el corresponent recull de la informació històrica necessària per tal d'ampliar els coneixements vigents de la ciutat sobre èpoques anteriors, i finalment l'avaluació de les restes que podrien quedar afectades per les obres . En un primer moment gran part del traçat de la rasa estava previst al llarg del carrer del Carme i l'altra tram a la vorera dels nº 101-105 de la Rambla, però per motius tècnics es va anul·lar aquest segon tram corresponent a la Rambla, passant a ser una rasa d'aproximadament 40m de llargada. En aquest indret en primer lloc, es va procedir a l'extracció de les lloses que formen el paviment de l'esmentat carrer, de 40 x 40cm amb una potència de 5cm, juntament amb la seva preparació de formigó. Un cop realitzada aquesta tasca, es va dur a terme el buidat de la rasa de forma manual per part del personal de l'obra, sota el corresponent control arqueològic.

L'actuació arqueològica es va centrar, d'una banda, en el control visual de la realització dels treballs mecànics i de l'excavació de la rasa per part del personal de l'obra i, per l'altra, en l'excavació manual per part de la direcció tècnica quan les

característiques de la terra extreta o l'aparició d'estructures construïdes així ho requerien.

2. SITUACIÓ GEOGRÀFICA

Barcelona està situada a la costa mediterrània, en el lloc anomenat Pla de Barcelona, comprès entre els rius Besòs i Llobregat, al nord es troba la serra de Collserola, on hi ha el Tibidabo, que n'és el cim més alt (542 metres). La serralada de Sant Mateu a llevant i el massís de Garraf a ponent fan que les entrades fàcils al pla d'al·luvió, sobre el qual reposa la ciutat, siguin els passos fluvials del Besòs i el Llobregat.

Les òptimes condicions climàtiques i estratègiques de la ciutat han afavorit al llarg del temps el seu desenvolupament que, amb Montjuïc vora el mar, ha facilitat la defensa del seu litoral. Els seus orígens es situen en el petit pujol del Tàber, però ben aviat els límits s'anaren expandint pel pla, on només s'aixequen, cap al nord, els turons de Monterols, el Putget, la Creueta, el Carmel, la Muntanya Pelada i el Turó de la Peira.

Des del punt de vista urbanístic la ciutat de Barcelona consta de diverses àrees organitzades en districtes. La zona que ens ocupa es troba situada en el districte de Ciutat Vella. Aquest espai inclou, d'una banda, un nucli central anomenat barri gòtic que correspon a la primitiva ciutat romana i, de l'altra, un seguit de ravals situats al seu voltant que es van formar en època medieval, dins el perímetre de les muralles aixecades al segle XIII. Aquestes viles noves foren conegudes amb els noms de les esglésies que els centralitzaven: del Pi, de Santa Anna, de Sant Pere, de la Mercè i de Santa Maria del Mar. Els darrers sectors del nucli antic de la ciutat, és a dir, la Rambla i el Raval, varen començar a ser urbanitzats quan quedaren inclosos dins del tercer recinte fortificat que es bastí al llarg de la segona meitat del segle XIV.

3. ANTECEDENTS HISTÒRICS I ARQUEOLÒGICS

La història de la ciutat de Barcelona sembla que arrenca d'un primitiu poblat ibèric, situat al promontori de Montjuïc. Ja des d'època romana la ciutat esdevé un centre de gran importància, la ciutat de *Barcino*, situada al cim del mont Tàber, geològicament un paleorelleu exhumat en retrocedir gradualment el turó *Barcelona*, on actualment hi ha la Plaça Sant Jaume i la Catedral. Fou sobre aquest turó on s'ubicà la ciutat romana en època d'August, i la Plaça Sant Jaume respon a la probable ubicació del *forum* de la ciutat.

L'origen de la ciutat de Barcelona s'ha de situar a la colònia *Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino* fundada de nova planta per August al s.I a.C. La ciutat emmurallada, amb un perímetre clar, presenta una planta octogonal amb una trama a partir de dos grans eixos, el *cardo maximus* i el *decumanus maximus*. Aquests dos eixos donaven la pauta a la resta de la xarxa de carrers rectilinis amb illes regulars, confluint en un espai obert central, el *forum*, on s'ubica l'actual plaça Sant Jaume.

Com a conseqüència de l'augment de població que es produeix ja des de començament del s. IX, s'urbanitzà una part del territori que ocupava fora del recinte de les muralles romanes, i per tal de protegir aquests nous nuclis de població anomenats *vilanoves* al voltant de centres d'ordre econòmic o religiós. A principis del s. XII la gran expansió demogràfica provocà la creació i creixement d'aquests nuclis poblacionals i de molts obradors al voltant de les muralles, aquest creixement de la ciutat fora de l'antic recinte murari romà serà el responsable de la construcció d'un nou sistema defensiu. Les dades més antigues sobre el començament de les obres d'aquesta nova estructura defensiva fan referència a 1285, però les darreres investigacions i actuacions arqueològiques no han pogut localitzar fins al moment evidències materials ni estructurals per a aquesta cronologia. Cal destacar també la constància des de 1255 de diferents portals al llarg de la ciutat, a més dels que es crearan a partir de 1260, tots ells situats entre l'antic recinte romà i el que es començarà a construir a partir de 1285. Els límits marcats per a la nova muralla quedaran

definites pels actuals carrers de La Rambla, Fontanella, Trafalgar, Arc de triomf, Lluís Companys i Passeig Picasso.

Tradicionalment s'ha considerat el tram de la Rambla com el primer construït, entre el convent de Framenors fins a la zona de l'església de Santa Anna, arrancant de la part més baixa de la Rambla fins l'actual plaça Catalunya i on es situarien un total de cinc portals: el de Santa Anna, Portaferriça, Boqueria, Trencaclaus i Framenors. Pel que fa referència a les dades cronològiques obtingudes en aquest sector, Josefa Huertas i Marta Rodríguez situen la construcció a final del s. XIII principis del s.XIV.

L'any 1358, marca una altra fita important, serà l'inici de les obres de refortificació del perímetre de 1285 i la creació del tram marítim, començant els treballs als asperons de Sorsmenor (a la Ciutadella), a Framenors (Passeig Colom) i a Santa Anna.

A aquesta primera ampliació i posterior refortificació del perímetre del recinte emmurallat de la ciutat, tradicionalment relacionat a Jaume I, s'ha d'afegir l'ampliació cap al Raval a mitjans del s.XIV promoguda per Pere el Cerimoniós, a partir de diferents fases. Aquesta nova ampliació marcaria el definitiu traçat de la muralla de la ciutat, abarçant els actuals carrers de Pelai, les rondes de Sant Antoni i Sant Pau i el Paral·lel. D'aquesta manera l'estructura física de la Barcelona medieval quedaria consolidada entre els s. XIV i XV. Tot aquest cinturó es completaria a s.XVI amb l'aixecament de la muralla de mar.

L'any 1369 es realitzà un projecte que feia passar la muralla, des del Portal de St. Antoni cap al segon recinte murat, tallant els carrers de la Cadena, de Robador i de Sant Pau, per a enllaçar-se amb la muralla de la Rambla, havent passat el carrer de la Boqueria, prop del Portal de Sta. Eulàlia. Sembla que es va desestimar i no es va realitzar. La muralla seguí un nou curs des de St. Antoni a St. Pau, i d'allà a les Drassanes.

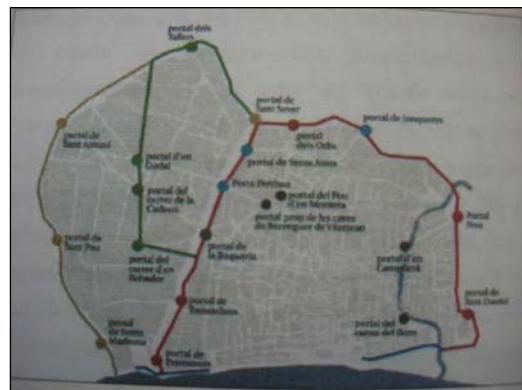
De nord a sud trobem 4 portals ; el de Tallers que data de 1359, el de St. Antoni, que fou durant segles la Porta Triomfal de la ciutat, accés per les comitives reials, el de St. Pau bastit el 1389 i el de Drassanes. D'aquest últim

llenç de mur encara se'n conserva una part, alterat per successives remodelacions, junt amb les Drassanes.

El tancament d'aquesta nova muralla suposà un nou moviment d'establiments i oficis poc adients per estar ubicats al centre de la ciutat i alhora feu que els horts i conreus que caracteritzaven el marge de ponent de la muralla de la Rambla foren progressivament desplaçats fora aquesta nova muralla, als peus del Montjuïc.

Una última fase suposarà el tancament de la muralla de mar, fins aquest moment inexistent, però necessària a partir del s. XVI pel nou perill turc. L'obra de les muralles de mar fou dirigida per Francesc de Borja, lloctinent de Catalunya, que tenia l'encàrrec de l'emperador d'acabar la defensa de la platja de Barcelona.

Finalment la muralla patirà noves refaccions durant el s. XVII amb la construcció d'un seguit de baluards tot al voltant defensant els portals.

Amb la Guerra de Successió i la capitulació de Barcelona l'11 de Setembre de 1714 s'enderrocarà part de la muralla de llevant i de marina junt amb l'arrasament del barri de la Ribera per construir la ciutadella que perdurará fins el 1870. Entre el 1848 i el 1856 s'enderrocarà la fortificació de la Rambla que esdevindrà un passeig.

Durant el segon quart del s. XIX i degut al enorme creixement demogràfic que pateix Barcelona en estreta relació al procés d'industrialització –sector tèxtil- comencen a sorgir nuclis de poblament importants a l'entorn directe que exigien l'enderrocament d'unes muralles que ara feien impossible el desenvolupament normal de l'urbanisme i dels serveis de la ciutat. La pressió popular feu que durant la revolució de Juliol de 1854 s'iniciés l'enderroc i que posteriorment fos acceptat pel govern central, fins al punt que el 12 d'Octubre del mateix any, fos aquest govern el que es fes càrrec de les despeses que fins aquell moment havien estat a compte de l'Ajuntament de Barcelona.

Un cop desnonada la muralla es procedí a la construcció de la nova Barcelona dissenyada per l'Ildefons Cerdà: l'Eixample.

3.1. El Carrer del Carme i els seus voltants.

El tram de rasa realitzat, tenia previst afectar part de la Rambla a l'alçada dels nº 101-105, i tot i que va quedar desestimada, donat que la rasa és a tocar de la Rambla farem un breu estudi de la mateixa.

En els seus orígens **La Rambla** – ubicada entre l'actual Passeig de Gràcia i el mar - havia estat un rieral format per aigües provinents de les muntanyes que coronaven el pla de la ciutat per ponent i migdia.

En quant a la paraula "rambla" la trobem com a forma catalanitzada del terme àrab *rambla* la qual significava torrent, rieral o curs d'aigua. En temps antic aquesta riera havia rebut diversos noms com: Cagadell o Cogadell, Còdols o Codell; riera d'en Malla, d'en Bonanat, d'en Ponç i d'en Pomet.

La ciutat de Barcelona des del segle IV estava encerclada per la muralla romana. Ja des de mitjans del segle XI la població havia desbordat el recinte murallat i s'havia estès pel territori circumdant; inicialment seguint camins que arrencaven de les quatre portes obertes en la fortificació i més tard ocupant bona part dels espais intermedis.

Aquesta també fou l'època d'implantació dels grans convents com el de Sant Francesc o Santa Caterina, ocupant així grans espais a les afores de la ciutat i aglutinant al seu costat zones de poblament.

Com a resultat de tot això, a la segona meitat del segle XIII la ciutat ocupava 150 hectàrees amb més de 30.000 habitants, de manera que Jaume I s'empreguà en la construcció d'una nova muralla que englobés els nous barris o *vilanoves*. Així doncs, ens trobem que en el 1248 ja hi havia un tros de la muralla que tancava els suburbis més importants – Santa Maria del Pi i Santa Maria del Mar –. Aquesta nova edificació a més de complir una missió defensiva també simbolitzava el poder i les llibertats del municipi.

De manera que La Rambla al segle XIII deixà de ser només un accident geogràfic fora de les muralles romanes i va passar a convertir-se en una

defensa militar. Alhora, però, també esdevingué un obstacle important que impedí durant molt temps el creixement urbà pel cantó de ponent a més de convertir-se en línia de partició entre la ciutat vella i el nou suburbi o raval el qual es va anar formant lentament durant gairebé quatre segles.

Durant la construcció d'aquesta muralla de La Rambla s'adonaren que l'espai resguardat per la fortificació era reduït i que calia ampliar-lo. De manera que fou acordat construir un tercer cercle defensiu anomenat muralles del rei Pere III. Així que es produí l'ampliació del recinte murallat i es va construir la muralla del Raval, deixant la zona de La Rambla com una segona línia de defensa. El cinturó defensiu es va completar al segle XVI, amb la construcció de la muralla de mar.

En els segles XVI i XVII les muralles de La Rambla es van mantenir intactes com a mur de defensa interior. De totes maneres, però, aquest sector de la muralla va perdre poc a poc la seva funcionalitat, com així ho documenta la presència d'habitatges adossats a ella.

A més d'això l'antic torrent començava a tenir l'aspecte de carrer gràcies a l'edificació, pel costa del Raval, de construccions monàstiques que van convertir La Rambla en una via de convents. També hi havia edificis públics com la Universitat o Estudi General davant la Porta de Santa Anna; el teatre de la Santa Creu al Pla dels Ollers; i a la part més pròxima al mar, la foneria dels canons.

El moment en què es podria començar a considerar La Rambla com a un carrer seria a partir del segle XVIII, quan es dóna permís per edificar cases a l'espai ocupat per les muralles. Al 1772 foren enderrocades les muralles entre les Drassanes i la porta dels Ollers i a les darreries de segle s'urbanitzà el carrer. Així doncs La Rambla es convertí en una passeig.

La importància d'aquest carrer augmentà amb les successives reformes que hi tingueren lloc: el 1824 s'inaugurà el carrer Ferran; 1844 fou construït el teatre del Liceu; i el 1848 la plaça Reial. Les muralles van anar essent enderrocades de mica en mica.

Així doncs, el nou passeig fou lloc de residència de nobles i comerciants enriquits, amb exemples com el palau de la Virreina o el Moja. Malgrat la nova

imatge, La Rambla mantingué el seu caràcter conventual, amb convents ja existents com el de Santa Mònica o d'altres nous com el dels Caputxins el 1718.

Finalment l'alineació actual del carrer tingué efecte en ser derrocades totalment les fortificacions entre els anys 1848 i 1856.

A la zona del carrer del Carme nº2 just a l'inic de la rasa trobem ubicada l'**església Betlem**. L'església primitiva fou construïda al 1553 i només ocupava l'actual absis. El 1660 es va sol·licitar permís per construir un nou temple i les obres es van acabar entre els anys 1729-1732.

La primera pedra de l'església de Betlem es col·locà el 1681 per iniciativa del rector del Col·legi de Cordelles i després d'alguns conflictes amb la parròquia del Pi. S'atribueix el projecte a Josep Juli tot i que les obres foren dirigides pels jesuïtes Tort i Pau Diego de Lacarre que haurien pogut transformar el projecte durant la realització, que no s'enllestí del tot fins el 1732.

Hi havia unes galeries a la part superior que permetien separar l'aristocràcia del poble, que es situava al nivell inferior. Es tracta d'un edifici d'una sola nau, la planta correspon al tipus jesuític congregacional: gran nau longitudinal de sis trams, amb nàrtex sota cor de clara funcionalitat litúrgica, absis semicircular apertinat i capelles laterals intercomunicades, coberta amb cupulins de planta el·líptica. Sobre les capelles hi hagué llotges amb celosies de fusta que formaven part de l'exuberant i escenogràfica decoració interior. L'incendi del 1936 destruï completament aquest conjunt, el més ric del barroc barceloní, que ara coneixem només per fotografies. La façana, amb columnes salomòniques que flanquegen imatges de sant Ignasi i sant Francesc de Borja, atribuïdes a Andreu Sala, conserva a més un Naixement de Francesc Santacruz, autor també de la fornícula de sant Francesc Xavier a la cantonada amb Xuclà i de la porta a la Rambla amb el Nen Jesús amb els atributs de la Passió, porta

copiada per Enric Sagnier quan el 1906 projectà la de l'altre extrem de la façana a la Rambla, aquí amb sant Joanet. L'encoixinat romboïdal dels carreus dóna plasticitat als murs i el coronament semicircular del frontís segueix el recurs utilitzat a sant Felip Neri.

3.2. Intervencions arqueològiques properes a la zona.

En una intervenció realitzada per Esther Medina al juny-octubre de 2005, motivada per les obres d'adaptació i millora de l'accessibilitat a l'estació de metro, consistents en la instal·lació d'un ascensor, modificació de l'escala i ampliació del vestíbul, es van localitzar restes d'un espai ocupat fins a la construcció de la muralla medieval, amb la documentació d'estructures baixmedievales corresponents a algun tipus d'edifici relacionat amb l'explotació agrícola o d'horta. A les diferents fases d'excavació es va documentar estratigrafia amb material ceràmic d'època romana (s. II i posterior) i, el fons d'una sitja d'aquesta mateixa època.

Així mateix una altra intervenció realitzada per Vanessa Triay al Carrer de la Boqueria 10, C/ d'Aroles 3-5 al Juliol-Setembre de 2006, es va documentar la presència de part del jardí considerat "jardí històric", un banc i el nivell d'ús del jardí de la casa De Puig la qual data del 1861 i que es troba inclosa al catàleg de l'Patrimoni Arquitectònic Històricoartístic de la ciutat de Barcelona de 1979..

Durant les obres de millora de l'estació del metro de la L3, es va realitzar una intervenció a càrrec de Vanessa Triay i Laia Santanach, consistent en la documentació i excavació de les restes de la torre oriental del portal de la Boqueria, dels s. XIII-XIV. Així mateix es va documentar estratigrafia d'època romana emmarcada als s. II-IV, fins ara desconeguda en aquest sector de la ciutat, així com fragments ceràmics corresponents a l'edat del Bronze.

A la intervenció al pàrquing Alarcón S. A. (Josefa Huertas, 1997), situat al carrer Escudellers el qual comportava l'ocupació del subsòl de la plaça Joaquim Xirau i del Frontó Colom, així com l'obertura d'una rampa d'accés a La Rambla de Santa Mònica/Plaça del Teatre, es va poder documentar més de 20

metres del tram de la muralla del segle XIII i alhora, es va poder comprovar la tècnica constructiva emprada.

Una segona intervenció també realitzada per Josefa Huertas es portà a terme durant les obres de reforma i edificació en la parcel·la situada al número 70 de La Rambla. En aquesta ocasió es trobà un fragment de la muralla medieval situat entre el carrer Ferran i el Pla de la Boqueria, d'uns 7.5 metres de longitud i una alçada de 3 metres així com també fragments de ceràmica vidrada i els decorats en verd i manganès.

També sembla ser que hi hauria hagut una tercera intervenció en la zona de La Rambla al davant de l'antic centre del Sepu al realitzar una habitació soterrada per a la col·locació de diversos transformadors elèctrics. En aquest s'haurien trobat restes de la muralla de Jaume I, però no s'ha pogut trobar en el Servei d'Arqueologia de la Generalitat la memòria en qüestió.

També s'hauria d'esmentar la intervenció realitzada en el carrer d'en Roca 36-36 i Portaferriça 4-16 (Esther Medina, 2002) per la proximitat amb el nostre seguiment. En aquest cas es realitzà una rasa per a la instal·lació d'una línia soterrada de baixa tensió i no es va obtenir cap tipus d'informació arqueològica ja que no es va documentar cap tipus de resta.

Finalment - tot i estar una mica més allunyat - també seria interessant tenir en compte la intervenció portada a terme deguda a la construcció d'un ascensor dels Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya al carrer Pelai 62, tot just a tocar amb La Rambla, (Pere Lluís Artigues, 2001). Aquí es va poder documentar una part del tram i una torre circular de la muralla de Pere el Cerimoniós del segle XIV.

4.METODOLOGIA

Per tal d'aconseguir els objectiu marcats, cal seguir una metodologia sistemàtica i adequada. La que s'ha realitzat en aquesta intervenció s'inspira en el mètode de registre utilitzat per E.C.Harris i per A.Carandini (Harris, 1975, 1977, 1979; Carandini 1977, 1981). Es tracta de registrar objectivament els elements construïts i estrats que s'identifiquen (tant els que es conserven en alçat com els que es descobreixen en el subsòl), realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d' "Unitat Estratigràfica" (u.e.) que individualitza els uns dels altres. Cada u.e. es registra en una fitxa on s'indica: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, la situació en les plantes i seccions i la posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb les quals es relaciona. Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic, compost per plantes i seccions i el material fotogràfic imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats.

La principal raó de ser de l'arqueologia urbana és l'estudi de l'evolució històrica de la ciutat on es realitzi, allò que ha impulsat i ha provocat canvis en el territori, tant en l'àmbit geomorfològic com urbanístic, històric, organitzatiu i social, fins a esdevenir el fet concret del moment actual.

En el cas que en qualsevol intervenció es trobés algun tipus de material ceràmic, s'ha de recollir i separar diferenciant els materials que han sortit als diversos estrats arqueològics, i ajuden a donar una datació tant dels mateixos estrats com de les estructures que s'hi poden trobar relacionades.

Inicialment aquest material s'ha de rentar i seguidament se li atorga una sigla depenent de cada excavació, per tal de facilitar el seu inventari i precisar al màxim la informació recollida en les respectives memòries o informes arqueològics.

De la mateixa manera s'actua en el cas de documentar altres materials com el bronze, ferro, vidre, ossos, etc....

Al llarg d'aquesta intervenció s'ha realitzat un control visual dels treballs realitzats per part del personal de l'obra, així com de l'excavació manual del sediment per part de la direcció tècnica, quan l'aparició d'estructures construïdes així ho van

requerir. Al llarg de tota la intervenció es va realitzar el control visual simultani a la documentació fotogràfica tant de tot el procés de realització de la rasa (buidat i sanejament) com en els casos on es localitzaren estructures per tal d'obtenir el major recull d'informació possible.

5. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS

El seguiment i corresponent control arqueològic del que és objecte aquesta memòria, es va iniciar el dia 10 de Maig de 2007 amb l'obertura d'un seguit de cales al llarg del carrer del Carme, les quals anaven destinades a sondejar l'estat del carrer per tal d'establir les possibles dificultats en la futura estesa de cable.

Des del dia 10 al 18 de Maig es va dur a terme el control arqueològic preventiu de les obres segons ho requeria el projecte d'intervenció per tal d'engegar el procés de recerca preventiva necessari per a la localització i documentació de

les possibles restes patrimonials que poguessin veure's afectades per l'actuació urbanística. Amb l'objectiu que marca la llei de Patrimoni i el Decret 78/2002.

El procés d'obertura de la rasa es va dur a terme en dues fases, la primera per la realització de les cales al carrer del Carme i una segona d'obertura general de la rasa. Les mides de la rasa són d'uns 80m x 40cm d'amplada i es va assolir una profunditat màxima de 80cm.

El dia 10 de Maig es van iniciar els treballs d'obertura de la rasa amb el trencament del paviment de lloses que cobria el carrer al llarg del traçat de la rasa, destinats a la realització de tres cales al llarg del carrer, amb la finalitat de

sondejar la conflictivitat del terreny per a l'estesa posterior del cable. En documentar-se un tram d'un servei instal·lat anteriorment a aquesta actuació que seguia la direcció del carrer, i diversos serveis de funcionalitats diverses.

Un cop efectuades aquestes tres cales inicials, es va procedir al buidat general de la rasa en direcció oposada a la Rambla, deixant algun tram per al final degut a la dificultat de compaginar l'obertura de la rasa amb el trànsit dels vianants. El buidat de la totalitat de la rasa, es va fer de forma manual, sota el control visual per part de la direcció tècnica, i l'excavació per part de la mateixa en el cas de l'aparició de restes arqueològiques conservades al subsòl.

Al llarg de tot el buidat de la rasa, es van documentar un seguit de serveis de funcionalitats diverses, no gaire abundants i restes d'una estructura corresponent a una anterior xarxa de clavegueram moderna.

6. CONCLUSIONS

En primer lloc s'ha d'assenyalar que els resultats d'aquesta intervenció no aporten dades en relació amb el poblament i l'urbanisme de la ciutat de Barcelona al llarg de la seva història ja que es tracta d'una excavació preventiva de caràcter molt localitzat i parcial. De fet, s'ha produït una adaptació total a les exigències de l'obra en concret. Un dels elements que més ha condicionat el volum de dades obtingut ha estat la cota necessària per a la instal·lació del servei. Però no només ha estat aquest factor, sinó que cal afegir la presència d'altres serveis col·locats amb anterioritat, que mantenien una cota similar a la requerida per a aquesta obra.

Els treballs de control arqueològic es van dur a terme amb l'objectiu de detectar, estudiar i documentar estructures antigues preservades a la zona que poguessin quedar afectades per les obres que s'hi havien de realitzar. L'actuació arqueològica es va centrar, d'una banda, en el control visual de la realització dels treballs mecànics i de l'excavació del terreny part del personal de l'obra i, en l'altra, en l'excavació manual per part de la direcció tècnica quan les característiques de la terra extreta o l'aparició d'estructures construïdes així ho van requerir.

Al llarg de la intervenció, s'ha documentat alguns serveis contemporanis en actiu, així doncs, la zona o aquest carrer en concret, és un indret on s'han realitzat diverses intervencions urbanístiques i, donada la presència d'aquests serveis (electricitat, gas, aigua, clavegueram...), fa pensar que les poques restes que puguin quedar conservades a la zona es trobin fragmentades, o resulti molt complicada la seva conservació.

Així doncs els resultats obtinguts al llarg d'aquesta intervenció han estat totalment negatius, pel que fa a l'obtenció de dades a través de la localització de material arqueològic (ceràmica), restes estructurals, etc.. donada la cota necessària assolida i la presència dels serveis esmentats.

7. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

8.DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

1. Carrer del Carme abans d'obrir la rasa.

2. Cala inicial davant l'Església Betlem.

3. Cala realitzada davant el nº1 del carrer del Carme.

4. Cala davant el Carrer d'en Xuclà. S'aprecia un servei elèctric.

5. Inici de la rasa a partir del carrer d'en Xuclà. S'aprecia un servei elèctric i de gas.

6. Obertura del primer tram de la rasa. S'aprecia un servei elèctric.

7. Obertura del primer tram de la rasa. S'aprecia un servei elèctric.

8. Tram de rasa amb la presència de serveis i restes d'una claveguera UE 004.

9. Detall de les restes de la claveguera. UE 004.

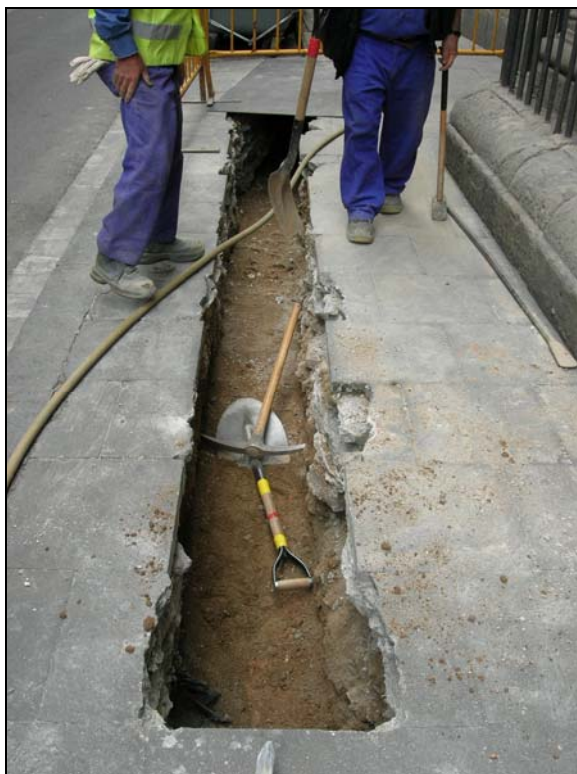
10. Final de la rasa al nº 10 del C/ del Carme. S'aprecia el servei elèctric en actiu.

11. Tram de la rasa entre el nº 6 i 2. Tram estret amb dificultat de mobilitat.

12. Tram de la rasa entre el nº 6 i 2. Tram estret amb dificultat de mobilitat.

13. Tram de rasa a la cantonada de l'església Betlem amb el c/ d'en Xuclà.

14. Tram de la rasa davant l'entrada de l'església Betlem al nº 2 del c/ del Carme.

9. UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 001
Sector:		Fase:		Cronologia: s. XX
DEFINICIÓ :	Paviment			
DESCRIPCIÓ :	Lloses de formigó de 40x40x5cm			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	002	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE: 002
Sector:		Fase:		Cronologia: s. XX
DEFINICIÓ :	Preparació de paviment			
DESCRIPCIÓ :	Preparació de formigó per al paviment de lloses UE 001, amb una potència de 20cm.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	003	Es cobert per	001
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE: 003
Sector:		Fase:		Cronologia: s. XX
DEFINICIÓ :	Estrat			
DESCRIPCIÓ :	Sorres. Potència 40/50cm.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	004	Es cobert per	002
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 004	
Sector:		Fase:		Cronologia: s. XIX-XX
DEFINICIÓ :	Claveguera			
DESCRIPCIÓ :	Restes de claveguera obrada amb maons. Es troba a una cota de 50cm de la superfície.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	003
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

10. BIBLIOGRAFIA

A. A. V. V. (1993): *Congrés d' història de Barcelona. La ciutat i el seu territori, dos mil anys d'història*. Barcelona, 20, 21, 22 d'octubre de 1993. Volum I. Ponències i Comunicacions.

A. A. V. V. (1995): *Història de Barcelona*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

-Vol.1 (1991): *Estructura urbana de la ciutat romana*.

-Vol.2 (1992): *La formació de la Barcelona medieval*.

-Vol.3 (1992): *La ciutat consolidada (segles XIV-XV)*.

-Vol.4 (1992): *Barcelona dins la Catalunya moderna (segles XVI-XVII)*.

-Vol.5 (1993): *El desplegament de la ciutat manufacturera (1714-1833)*.

-Vol.6 (1995): *La ciutat industrial (1833-1897)*.

A. A. V. V. (1997): *Els barris de Barcelona. Vol.1: Ciutat Vella i Eixample*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

A. A. V. V. (2002): *Diccionari d'arqueologia*. Termcat.

A. A. V. V. (2004) : *Abajo las murallas!!!. 150 anys de l'enderroc de les muralles de Barcelona*. Museu d'Història de la ciutat. Institut de Cultura. Ajuntament de Barcelona. Barcelona.

ALBERCH I FUGUERAS et alii (1999) : “ *Ciutat Vella i Eixample*” a *Els Barris de Barcelona*, Vol I, Ed. Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

AMADES, J ;(1989) : *Històries i llegendes de Barcelona*, Vol II, Ed. 62, Barcelona.

ARRANT HERRERO, M (2003) : *La Rambla de Barcelona: estudi d'història urbana*. Col·lecció Camí Real , N° 22. Barcelona.

BALAGUER, V. (1865): *Las calles de Barcelona*, 2 volums. Barcelona.

BRAVO M (1071) : *Las calles de Barcelona*, Vol I, Colección de Bolsillo Fenicia, Madrid.

CARRERAS CANDI, F. (1916): *Geografia general de Catalunya. La ciutat de Barcelona*. Barcelona.

CARRERAS CANDI, F. (1982): *Gran geografia comarcal de Catalunya* . Vol VIII Barcelonès i Baix Llobregat.

Catàleg de monuments i conjunts històrico-artístics de Catalunya. ED. Departament de Cultura, Barcelona ,1990.

CIRICI, A. (1975): *Barcelona pam a pam*. Barcelona.

CLARAMUNT, S. (1984) : *El Pla de Barcelona i la seva història*. A Actes I Congrés d'Història del Pla de Barcelona celebrat a l'Institut Municipal d'Història els dies 12-13 de Novembre 1982. Ed. La Magrana. Barcelona.

DURAN I SANPERE, A. (1972-1975): *Barcelona i la seva història*. Barcelona.

FABRE, J.; i HUERTAS CLAVERIA, J. M. (1977): *Tots els barris de Barcelona. Vol. VII: Els polígons (2) i el Districte Cinquè*. Barcelona.

FERNANDEZ ESPINOSA, A. (2004) : *Memòria del seguiment arqueològic a LA Rambla dels Estudis 118 (Barcelona, Barcelonès)*. Arxiu del Servei d'Arqueologia Urbana de la ciutat de Barcelona. Ajuntament de Barcelona. Inèdit.

FLORENSE FERRER, A. (1962): "Evolución de Barcelona en la Baja Edad Media". *Cuadernos de arqueología e historia de la ciudad, III*. Barcelona.

GALERA, M.; ROCA, F.; TARRAGÓ, S. (1982): *Atlas de Barcelona*. Barcelona.

GARCIA ESPUCHE, A. (1986): *Espai i Societat a la Barcelona preindustrial*. Barcelona.

GARCIA ESPUCHE, A. (1987): *Barcelona a principis del s. XVIII. La Ciutadella i els canvis a l'estructura urbana*. Barcelona.

GRANADOS, O. (1982): " El pla de Barcelona i la seva Història" a *Actes del 1 Congrés d'Història del Pla de Barcelona*. Institut Municipal d'Història. Barcelona.

HARRIS, E.C (1979) .; *Principios de estratigrafía arqueológica*. Ed. Crítica. Barcelona.

HUERTAS, J. (2000) : *Muralla medieval de Barcelona: darreres intervencions arqueològiques*. A *I Congrés d'arqueologia medieval i moderna a Catalunya: mancances i resultats*. Ed. Acram, Barcelona.

HURTADO, V.; MESTRE, J.; MISERACHS, T. (1998): *Atlas d'Història de Catalunya*. Barcelona.

PALET MARTÍNEZ, J.M. (1994): *Estudi territorial del Pla de Barcelona*. Estudis i memòries d'arqueologia de Barcelona, 1. Ajuntament de Barcelona. Barcelona.

PI i ARIMON, A. (1854): *Barcelona antigua y moderna*, Volum I. Barcelona.

PLADEVALL, A. (1982): "Barcelona i el Barcelonès" a *Gran geografia comarcal de Catalunya. El Barcelonès i el Baix Llobregat*. Volum 8. Obra dirigida per J. Carreras i Martí. Barcelona. Pàg.11-14.

QUADERNS D'ARQUEOLOGIA I HISTORIA DE LA CIUTAT DE BARCELONA.

Museu d'Història de la Ciutat. Institut de Cultura. Ajuntament de Barcelona. Any 2005. Quarhis n.01.

QUADERNS D'ARQUEOLOGIA I HISTORIA DE LA CIUTAT DE BARCELONA.

Museu d'Història de la Ciutat. Institut de Cultura. Ajuntament de Barcelona. Any 2006. Quarhis n.02.

QUADERNS D'ARQUEOLOGIA I HISTORIA DE LA CIUTAT DE BARCELONA.

Museu d'Història de la Ciutat. Institut de Cultura. Ajuntament de Barcelona. Any 2007. Quarhis n.03.

RIBA i ARDERIU, O. (1993): "Assaig sobre la geomorfologia medieval de la ciutat vella de Barcelona" a *Actes del III Congrés d'Història de Barcelona*. Barcelona. Pàg.: 171-174.

SOBREQUÉS, J. (1992): *Història de Barcelona. Vol. IV. Segles XIV-XV*. Barcelona.

SOBREQUÉS, J. (1992): *Història de Barcelona. Vol. V. Segles XVI-XVII*. Barcelona.

TORRES RODRIGUEZ, D. (2004) : *Memòria del seguiment arqueològic a la Rambla nº54 (Barcelona, Barcelonès)*. Arxiu del Servei d'Arqueologia Urbana de la ciutat de Barcelona. Ajuntament de Barcelona. Inèdit.

TRIAY V, (2004) : *Memòria del seguiment arqueològic a la Rambla 118-120 i Portaferriassa 1-3. (Barcelona, Barcelonès)*. Arxiu del Servei d'Arqueologia Urbana de la ciutat de Barcelona. Ajuntament de Barcelona. Inèdit.

